

УДК 42(071.1)

Ольга Дуплійчук

ТЕХНОЛОГІЯ КОЛАЖУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

а) Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в умовах суб'єктно орієнтованого навчання зусилля дидактів і педагогів-практиків звернено на пошук нових чинників, що впливають на ефективність педагогічного процесу як системи освіти в цілому, так і в підготовці майбутнього вчителя-філолога, зокрема. У документі ЮНЕСКО «Виховання у дусі миру» наголошується, що домінуючою метою освіти є розвиток таланту і формування творчої особистості. Соціальні проблеми сьогодення дедалі відчутніше формують стратегічні та тактичні орієнтири сучасної освіти. Молодь має адаптуватись до мінливих життєвих ситуацій, цілеспрямовано використовувати свій творчий потенціал як для самореалізації в професійному та особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави.

В період бурхливого науково-технічного розвитку, швидкого росту наукових знань і їх широкого застосування у виробництві однією з головних задач навчання стає розвиток творчого мислення майбутніх вчителів, пізнавальних здібностей, вміння самостійно поповнювати знання. Розв'язок цієї задачі органічно пов'язаний з активізацією навчання, з розробкою систем методів і прийомів навчання, які спрямовані на формування пізнавальної активності учнів, засвоєння ними навчального матеріалу, розвиток інтелектуальних здібностей учнів і вміння працювати з сучасною технікою. Оновлення системи освіти в Україні значною мірою пов'язане з розробкою та впровадженням у педагогічну практику інноваційних педагогічних технологій — технологій розвитку інтелектуальних та творчих здібностей учнівської молоді, таких як колажування, проектування, використання комп'ютерних технологій в процесі вивчення мов.

Значимість проблеми розвитку творчості, розкриття і максимальної реалізації творчості кожної особистості підкреслюється у державних документах: у Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), Законі України „Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти.

б) Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які посилається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Проблема розвитку творчої активності знайшла своє відображення в дослідженнях О.Є. Антонової, А.Г. Асмолова, А.В. Брушлінського, З.Ю. Калмикової, Б.М. Кедрова, А.М. Матюшкіна та ін. Педагогічні ідеї розвитку творчих здібностей в різних аспектах досліджувалися

як вітчизняними вченими (Т.А. Абрамова, Л.С. Виготський, А.Г. Гостєв, Г.С. Альтшуллер, В.В. Давидов, І.В. Дубровіна, А.Ю. Козирєва, І.С. Кон, Т.І. Шамова і ін.), так і зарубіжними (Е. Де Боно, Ф. Баррон, Дж. Гауем, Р. Стернберг, -Д. Льюс та ін.). Окремі аспекти проблеми творчого розвитку особистості досліджуються в практиці роботи інноваційних шкіл (А.Н.Тубельський, В.І. Андрєєв, Ш В.С. Біблер, С.Ю. Курганов, В.А. Караковський, Г.Л. Каспржак і ін.). Таким чином, в науці і практиці створені певні передумови для вирішення проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів.

Аналіз вищезазначених праць допомагає систематизувати нагромаджені знання щодо проблеми творчого зростання майбутніх вчителів-філологів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Однак, нове призначення мов, в тому числі і іноземних, спричинило необхідність зміщення акцентів і в підготовці вчителів-філологів. Адже, вчитель-філолог, виступаючи інтерпретатором національної культури, також є співтворцем живого процесу залученості учнів у культуру та культурне смислоутворювання, що є невід'ємною складовою будь-якого соціокультурного становлення і розвитку, дійовим каталізатором і, водночас, стабілізатором розвитку людського суспільства загалом. Ідея творчого розвитку майбутнього вчителя-філолога в умовах плюрилінгвального підходу є провідною в професійно-педагогічній підготовці вчителя.

Саме тому перед університетською наукою постала проблема приведення теорії й практики навчання відповідно до потреб сучасності. Однак наші спостереження, бесіди і спеціально проведена діагностика вчителів-філологів показали, що на практиці намітилися негативні тенденції, які проявляються у нерівномірності сформованості окремих компонентів професійної компетентності, дидактофобії, стереотипності у підходах до організації навчання мов у нових полікультурних умовах. Із зазначеного випливає необхідність пошуку інноваційних технологій для творчого зростання в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, що свідчить про **актуальність** дослідження.

в) Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є розгляд можливості використання технології колажування для творчого зростання у професійно-педагогічній майбутніх вчителів-філологів.

г) Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Використання наочності розглядається нами як ключовий елемент в сучасній педагогіці та методиці викладання філологічних дисциплін. З питання використання наочності в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя існує ряд робіт, в яких висвітлюються різні аспекти використання всіх видів наочності, висвітлені відомими вітчизняними і зарубіжними вченими (Е.В.Чудіна, Л.М.Фрідман, Д.І.Лозинський, І.С.Чередниченко, А.В.Текучев, В.Є.Горецький, Л.А.Зельманова, Е.М.Верещагін, D.Coste, L.J.Issing, J.R.Levin, P.A.Kolers,

D.Macaire, W.Hosch, T.Scherling). Також проблеми організації навчального матеріалу з використанням наочних засобів досліджувалися у контексті психологічних досліджень (Б.М.Величковський, К.М.Вербіцький, О.В.Запорожець, Б.Макелрі, М.З.Шехтер, В.С.Юркевич та ін.), педагогічних (І.М.Вікторенко, Л.В.Занков, М.В.Гаркавенко, В.О.Онищук, А.М.Захарова, О.З.Крапівіна, С.П.Логачевська, О.Я.Савченко, В.Оконь, В.І.Орлов, І.П.Підласий, Ю.І.Щербаков та ін.) та методичних (Н.П.Байбара, Р.Е.Басангова, М.В.Богданович, Л.Варзацька, Н.В.Гордіюк, М.В.Дідух, М.Ігнатенко, О.І.Киричук та ін.).

Однак, ми вважаємо, що даний дидактичний принцип використовується одностороннє: в основному, як опора чи підказка для майбутнього висловлювання. Разом з тим, на наш погляд, комплексне використання наочності, вербальної чи вербально-зображальної, може стати стимулом до творчого використання отриманих теоретичних, фахових знань, пошуку творчих самостійних рішень педагогічних проблем, розвитку критичного самостійного мислення майбутніх вчителів-філологів.

В рамках реалізації принципу наочності в педагогіці існує технологія колажування, або асоціативного нарощення лексико-семантичного фону ключового поняття, що пов'язане з професійною діяльністю вчителя. На думку М.А. Нефедової, колажування - це синтезування окремих, почасти розбіжних об'єктів в єдине часопросторове ціле. Ми вважаємо, що саме технологія колажування допомагає творчо відтворити форму, суть педагогічного явища, його структуру, зв'язки з іншими дисциплінами, взаємодії для підтвердження теоретичних положень; допомагає привести в стан активності всі аналізатори і пов'язані з ними психічні процеси відчуття, сприйняття, уяви, внаслідок чого виникає багата емпірична основа для загально-аналітичної розумової діяльності майбутнього вчителя-філолога [2].

З'явилися і супутні терміни: колаж, блок-колаж, асоціограма, блок-асоціограма, соціокультурний колаж.

Сукупність інформаційно різнопланових компонентів колажу передає розумовий образ ядерної реальності, його ключового поняття. Перераховані характеристики колажу прямо співвідносяться з природою наочно-чуттєвого образу предметів і явищ дійсності. Наочно-чуттєвий образ є основа пізнавальної діяльності людини, що формується, як правило, в результаті дії багаточисельних подразників, що викликають слухові, зорові, моторні і інші відчуття. Відповідно, колаж за допомогою закодovаних в ньому фонових знань направлений на виникнення всього комплексу відчуттів, що з'являються у зв'язку з тим або іншим ядерним поняттям, з тією або іншою реальністю іншомовної дійсності.

Колаж знайомить майбутнього педагога з різними властивостями ядра, будучи своєрідною смисловою опорою для розуміння його значення в цілому. Одночасно він представляє собою своєрідний план по засвоєнню змісту

ключової реалії, є стимул-реакцією для подальшої творчої діяльності в схематично заданій логічній послідовності.

Таким чином, колаж — це універсальний засіб методико-педагогічної, навчальної дії, здатний значно інтенсифікувати процес навчання та адаптувати його до нових умов.

Розглянемо загальну структуру колажу.

Схема 1

Загальна структура колажу

Як видно зі схеми, структура колажу будь якого типу складається з ядра та понять-супутників, які можуть бути представлені у вигляді лексичних одиниць, ілюстрацій, схем тощо, що базуються на сприйнятті отриманої інформації і передбачають послідовне нарощування лексико-семантичного фону ключового поняття. Зміст колажу може створюватися як на вербальній і невербальній основі, так і на комбінованій, основне завдання якої полягає у візуальному розкритті значення ключового поняття шляхом творчого відновлення асоціативних зв'язків між цим поняттям та фоновією інформацією.

Мета використання техніки колажу в нашому дослідженні полягає у розвитку творчості майбутніх вчителів-філологів в процесі професійно-педагогічної підготовки.

Базуючись на класифікації Б.-Д. Мюллера ми виділили наступні види колажів, що найбільше сприяють творчому розвитку майбутніх вчителів-філологів, де колаж виконує розвиваючу функцію, формує їх соціокультурну компетенцію.

1. Колаж типу А - проста сонячна система (Einfaches Sonnen System), у центрі якого перебуває ключове соціокультурне поняття/ядро й від нього розходяться промені інформації.

2. Колаж типу В - сліпа пляма (Blinde Flecke), де в колажі є незайняті місця - плями, а учні мають визначити, яким саме відомостям приділяється вільне місце в цьому колажі.

3. Колаж типу С - сліпе ядро (Blinder Kern) відповідає типу А, але тільки школярі визначають ядерне соціокультурне поняття колажу після знайомства з усім фоном колажу.

1. завдання, які розвивають допитливість і допомагають визначити невідповідність, формувати проблемні запитання. Наприклад, пошукові завдання соціокультурного характеру.
2. завдання на розвиток аналітичних здібностей, уміння оригінально мислити, обґрунтовувати власні ідеї. Наприклад, коментування соціокультурних реалій.
3. завдання, які сприяють формуванню незалежних власних суджень. Наприклад, соціокультурна інтерпретація культурних явищ.
4. пошукові завдання, які сприяють розвитку творчості та фантазії. Наприклад, творче варіювання змісту колажу.

д) Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, вибір типу колажу і правильне його використання в педагогічній практиці сприяє не тільки творчому зростанню молодого вчителя-філолога, але й інтенсифікації вивчення особливостей мови, культури та історії, полегшує запам'ятовування матеріалу, робить його більш доступним, а також дозволяє розкрити інтерес майбутніх вчителів до вивчення звичаїв і традицій інших народів, сприяє усвідомленню ними схожості наших культур, розвиває здібність проводити історично-культурні паралелі. Все це сприяє формуванню соціокультурної компетенції.

Таким чином, саме технологія колажування буде ефективною в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, стимулюючи зростання інтелектуальних сил молодого педагога, його компетентність, ініціативу та творчість.

Література

1. Грачева Н.П. О комплексном использовании средств наглядности в овладении грамматической стороной устной речи // Иностр. языки в школе. – 1991. - №1
2. Нефедова М.А. Коллаж и коллажирование в учебном процессе/ М.А. Нефедова // Иностр.языки в школе. - 1993. - № 2.- С.5-8.
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.
4. Чудина Е. В. Использование иллюстративной наглядности на уроках немецкого языка // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 8. – 182 с.
5. Muller B.-D. Begriffe und Bilder. Bedeutungscollagen zur Landeskunde // Zeitsprache Deutsch. – 1983. – №2
6. Schneider Günther / Lenz Peter. European Language Portfolio: Guide for Developers. Strasbourg: Council of Europe, 2001. – 66 p.

Анотація

У статті розглядається актуальність використання технології колажування як засобу творчого зростання майбутнього вчителя-філолога у процесі професійно-педагогічної підготовки, визначаються її функції та зміст.

Анотация

В данной статье рассматривается актуальность использования технологии коллажирования как средства творческого роста будущего учителя-филолога в процессе профессионально-педагогической подготовки, определяются ее функции и содержание.

Summary

The article deals with the topicality of usage of collage technology as a mean of creative growth of future linguists in the process of professional pedagogical training, determines its functions and content.

Ключові слова: «технологія колажування», «соціокультурна компетенція», «професійно-педагогічна підготовка», «творчість».

Ключевые слова: «технология коллажирования», «социокультурная компетенция», «профессионально-педагогическая подготовка», «творчество».

Key words: “collage technology”, “sociocultural competence”, “professional pedagogical training”, “creativity”.